

Tautosakos darbų 67-ajame tome spausdinami folkloristikos, mitologijos, antropologijos straipsniai aprėpia ir tradicinę pasaulėžiūrą, ir šiandienos aktualijas. Tomą pradeda Daivos Vaitkevičienės tyrimas, skirtas iki šiol atidesnio tyrėjų dėmesio nesulaukusiai temai – užkalbėjimų eminės terminologijos problematikai. Jame į tradiciją žvelgiama iš vidaus, išryškinant pačių jos saugotojų požiūrį į užkalbėjimams įvardyti vartojamus pavadinimus: užkalbėjimą, žadėjimą, vardijimą, aptariant jų paplitimą skirtinguose Lietuvos regionuose. Roko Sinkevičiaus straipsnyje, pasitelkus latvių mitologines dainas, nagrinėjama Martyno Liudviko Rėzos dainos „Aušrinė“ autentiškumo problema. Remdamasis qžuolo krauju aptaškytų herojaus drabužių motyvo analize, autorius konstatuoja, kad M. L. Rėza veikiausiai perkūrė iš vokiečių kalbos išverstą ir XIX a. pradžioje paskelbtą vieną iš latvių mitologinės dainos „Mėnes nĕme saules meitu“ („Mėnesis ėmė Saulės dukrą“) variantų. Dianos Plachovičiūtės straipsnis skirtas žqsy vaizdiniui lietuvių frazeologijoje. Jame nagrinėjami frazeologizmai su žodžiais žqsis, žqsinas, žqsiukas, aiškkinamos perkeltinės jų reikšmės, aptariama tarptautinės paralelės ir platesnis folklorinis kontekstas.

Du straipsniai skirti apmqstyti krikščioniškąją tradiciją. Istorikas Marius Ščavinskas gretina teologinį ir liaudiškąjį velnio vaizdinius. Pasitelkdamas du XIII a. parašytus religinio pobūdžio veikalus, autorius nagrinėja krikščionybėje įsitvirtinusį velnio įvaizdį ir ieško jo sąsajų su lietuvių tautosakoje gyvuojančiais velnio vaizdiniais. Su krikščioniškosios tradicijos tyrimais sietinas ir etnomuzikologinis Margaritos Moisejevos straipsnis. Išryškindama Vilniaus muzikinio bažnytinio paveldo ypatumus, autorė analizuoja Vilniaus krikščionių ortodoksų bažnytinių giesmių melodijas, turinčias atitikmenų unitų, katalikų ir protestantų bažnytinėje muzikoje.

Jūratės Šlekonytės ir Ramintos Jakucevičienės straipsniuose dėmesys sutelkiamas į tradiciškai nusistovėjusius sociokultūrinius moterų vaidmenis. J. Šlekonytės folkloristinis tyrimas atskleidžia moterų kaip pasakų sekėjų vietą tradicinėje kaimo bendruomenėje ir jų pasakų repertuaro sanklodą. Pasitelkdama gausią XIX a. – XX a. pirmos pusės tautosakinę ir etnografinę medžiagą, autorė paneigia folkloristikoje įsivyravusį požiūrį, jog pasakų sekėjai paprastai būdavo vyrai. Pasakų sekimo aplinkybių tyrimas rodo, kad dažnai iš vyrų išgirstus kūrinis perimdavusios moterys dar turėjo ir savitą pasakų repertuarą, kuris buvo itin reikšmingas auginant vaikus. R. Jakucevičienės straipsnis priskirtinas prie vis svaresnę vietą šiuolaikinėje folkloristikoje užimančių

gyvenimo pasakojimų tyrimų. Straipsnyje nagrinėjamos Lietuvoje gyvenančių pabėgėlių musulmonų svetimumo jausenos ir jų patirtys integruojantis į vietos visuomenę. Analizuodama interviu būdu surinktą medžiagą, autorė atskleidžia, kokie išoriniai, kultūriniai ir socialiniai veiksniai, musulmonų moterų nuomone, verčia jas Lietuvoje jaustis kitokias ir svetimas.

Skelbiamos trys recenzijos. Romualdas Juzefovičius aptaria 2023 m. pasirodžiusią etnologės Vidos Savoniakaitės monografiją *Imperija ir tauta: Eduardo Volterio etnografija 1882–1941. Astos Skujytės-Razmienės recenzija skirta taip pat 2023 m. išėjusiai Nijolės Laurinkienės monografijai The God Perkūnas of the Ancient Lithuanians in Language, Folklore, and Historical Sources, išleisti Folklore Fellows' Communications knygų serijoje. Jūratė Šlekonytė rašo apie portugalų folkloristo Francisco Vazo da Silvos, kuris savo tyrimuose itin daug dėmesio skiria pasakų sąveikai su psichoanalize, naujausią knygą The Meanings of Enchantment. Wondertale Symbolism Revisited (2023), išleistą toje pačioje knygų serijoje.*

Šių metų vasario 15 d. folkloristei ir mitologei Daivai Vaitkevičienei buvo įteikta 2023 metų Nacionalinė Jono Basanavičiaus premija. Ta proga Lina Leparskienė kalbina laureatę apie svarbiausias jos tyrimų ir darbų sritis – folkloristiką, mitologiją, prigimtinę kultūrą.

Tomas baigiamas informacija apie reikšmingiausias 2024 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos literatūros ir tautosakos institute vykusius mokslinius renginius. Dalia Zaikauskienė pristato vasario 28 d. – kovo 1 d. Vilniuje surengtą tarptautinę konferenciją „Trumpieji tautosakos žanrai: vietiniai kontekstai ir tarptautinės paralelės“ (Small Genres of Folklore: Local Contexts and Comparative Parallels), skirtą profesoriaus Kazio Grigo 100-osioms gimimo metinėms. Lina Būgienė supažindina su gegužės 17 d. vykusiu Gretos Paskočiumaitės disertacijos Lietuvos partizaninio karo pasakojimas: trijų kartų tyrimas gynimu.

Radvilė Racėnaitė, Vita Džekčioriūtė

Articles published in the 67th volume of Tautosakos darbai / Folklore Studies are characterized by variety of topics related to folkloristics, mythology, and anthropology; they comprise both the traditional worldviews and modern realities. The volume starts with a study by Daiva Vaitkevičienė dealing with the hitherto neglected research theme – namely, the emic terminology of charms. The tradition here is viewed from within, with a special emphasis on its bearers' attitude towards the terms used for “charms” and “charming”, which are unevenly spread across different regions of Lithuania. Rokas Sinkevičius, having studied Latvian mythological songs, questions the authenticity of the song “Aušrinė” published by Martynas Liudvikas Rėza. His analysis of the motif of the hero's clothes sprinkled with oak blood leads him to conclude that Rėza must have recreated a variant of the Latvian mythological song “Mēnes ņēme saules meitu” (‘The Moon Wed the Sun's Daughter’) translated from German and published in the beginning of the 19th century. Diana Plachovičiūtė analyses the image of geese in the Lithuanian phraseology. She discusses numerous phraseologisms mentioning goose, gander and gosling, and points out their figurative meanings, international parallels and a broader folkloric context.

Further, two articles engage with topics related to the Christian tradition. Historian Marius Ščavinskas compares theological and vernacular images of the devil. Using two religious texts from the 13th century, he analyzes the devil's image shaped by Christianity, seeking to establish its parallels in the Lithuanian folklore. The article by ethnomusicologist Margarita Moisejeva also deals with the Christian tradition. She analyzes seven melodies of the Christian Orthodox church hymns from Vilnius, which have counterparts in Uniate, Catholic and Protestant church music, thus elucidating peculiarities of the Vilnius musical Christian heritage.

Two remaining articles of the volume focus on the traditional socio-cultural roles of women. Folklorist Jūratė Šlekonytė reveals the role of the women storytellers and peculiarities of their repertoire in the traditional village communities. Using rich ethnographic and folkloristic materials from the 19th century and the first half of the 20th century, the author proves that the established opinion of the folklorists maintaining that folktales used to be predominantly narrated by men is not correct. Having analyzed the storytelling situations she concludes that women, although frequently adopting and adapting folklore pieces narrated by men, had their unique

female repertoire, which was particularly important in the process of children's upbringing. The article by Raminta Jakucevičienė could be attributed to the studies of autobiographic narratives, increasingly gaining importance in the contemporary folklore research. Its author discusses the feelings of not belonging experienced by the female Muslim refugees in Lithuania while attempting to integrate themselves into the local society. Using materials from the interviews that she conducted, the author aims to establish the exterior, cultural and social factors resulting in these feelings of "otherness" and "not belonging", experienced by the Muslim women living in Lithuania.

Three book reviews are included in this volume. Romualdas Juzefovičius introduces the monograph by ethnologist Vida Savoniakaitė published in 2023 and entitled "The Empire and the Nation: Ethnography by Eduard Volter in 1882–1941". Asta Skujytė-Razmienė analyses yet another publication from the 2023 – the monograph by Lithuanian researcher Nijolė Laurinkienė published in English, in the series Folklore Fellows' Communications and dealing with The God Perkūnas of the Ancient Lithuanians in Language, Folklore, and Historical Sources. Finally, Jūratė Šlekonytė discusses the most recent book by Francisco Vaz da Silva, the Portuguese folklorist particularly emphasizing the interactions of folktales and psychoanalysis, The Meanings of Enchantment. Wondertale Symbolism Revisited published in 2023 in Helsinki as part of the same series.

On February 15, 2024, the researcher of Lithuanian folklore and mythology Daiva Vaitkevičienė received the National Jonas Basanavičius Prize for 2023. On this occasion, Lina Leparskienė interviews the prize winner on the three most important spheres of her research – namely, folklore, mythology and the local culture.

The volume is concluded with information on the most important scholarly events taking place during the first half of the 2024 at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore. Dalia Zaikauskienė introduces the international conference Small Genres of Folklore: Local Contexts and Comparative Parallels, which was organized in Vilnius from February 28 to March 1 and dedicated to the 100th anniversary of Professor Kazys Grigas. Lina Būgienė presents a piece of information on the doctoral thesis by Greta Paskočiūmaitė "Lithuanian Partisan War Narrative: a Study of Three Generations" defended on May 17.

Radvilė Racėnaitė, Vita Džekčioriūtė